ZRZESZ KASZËBSKÔ

CZĄDNJIK
KASZEBSKJICH ZAJMOV

V MJONO BOSKJI
NORODNI VZENJIK

Vëdovająci i redaktor wodpovjedzalni:
IGNACY SZUTENBERG — GDYNIA
ul. Swiętojańska 14.

»Zrzesz Kaszëbskô« vëchodô 1 roz v mjesąci. Przedpłatnô je rocznje 3.00 zł; kvartalno 0,75 zł. Cządk 25 gr.

NR 9 | KARTUZE, sëvnjik 1938 | ROK VI

NASZ GDUŃSK

Gduńsk historecznô stolëca vzeńdno pomorskjich najech ksiżęt, jakno stoleczni naji nadmorskji tatczeznë gard, nje przestovoł naju interesirovac v cigu dzejov, a tim barżij dziso, kjej coroz gvesni dochodomë do najech vortnoscov szczepovo kaszebskjich. Wo tim svjodczi choci sama „Zrzesz", v chterni vjele je dlo njeho mola. V rozmajitim znaczenjim to „nasz" możno je rozmjoc. Może won vjic mjec politicznë znaczenjë. V tim rozmjenji dziso nje noleżi do Polskji. „Nasz" możno też je rozmjoc v rozmjenjim etnicznim. Tu ju vjici możemë cos rzec, że Gduńsk je jesz dziso nasz, przënomji v storim pokolenji. To jesz v vjalgjim parce nje vërzekô sę kaszebjiznë — slovjanjiznë.

Kjej to njechce chto vjerzec, rozmjoc — a są takji i z polskji strone co go nom etniczno czesto wodmovjają — njechże zjedze choci do Sopotu, a kąsk lepji so przëzdrzi, przësłechô, a sę przekonô. A kjej sę z njima rozgodô v rodni kaszebskji movje, vjidząci że to je domôk, wodmikają deszę i vjele tej simpateji i rozmjenjiho do svojskoscë-kaszebjiznë mają.

Godający z tima dobetno sę wodczivô, że kjejbe nasta pomeslnô konjunktura, nje belëbe dlo kaszebjiznë straconi. Lecho rovnak je v młodim pokolenjim — to vënarodovjô sę na calechni linji. Co „centrum" tak wobłudno zaczęło v starszim pokolenjim, chvetający sę tuza religijniho dlo wucapjenjô v kleszcze germanjiżmu religijni desze kaszebskji, to v młodim pokolenjim radikalno kuńczi vjerę hitlerizm.

„Nasz" też woznoczo nasz v tradiceji historiczni i kulturalni. V tim rozmjenji vjedno so mdzemë go vłôszczele i podsztrichele, że z ne titla je naji. (V polskjich vëdavach wo Gduńsku, wo kaszebskjich pamjątkach njick abo baro mało pjiszą; vjedno mdze tam mova wo polskjich, ale wo najech — to nje). A tim barżi go nji możemë anji też nje zabejemë, bo v jeho toc greńcach v Wolevje je naji kaszebskji Vavel. I neho nom njechterni przeznovac nje meszlą, a to njibe dło te, że Gduńsk do naj dziso anji polityczno anji navetka vedle njich etnografjiczno nje noleżi. Przëpominomë, że kjej Polskô beła v pojmanjim, to njicht v nen czas nje wodgodivoł Krakova jakno mola spoczinku polskjich krolov i ksiżęt.

A v Wolevje toc spją naji kaszebskji vastovjeksiżęta, naji Chrobrovje — Svjętopôłk Belni, Subjislavovje, Samborovje, Mestvjinovje ij., z chternech wostatni przéd smjercą prosi, żebe go chovelë v Wolevje, bo „môł to spoczinku tatkov najech, v chternim i më chcemë bec pochovani".

Kureszce je won nasz z punktu zdrżenjiho Wopatrznosce, chterna go przëpjisa Kaszebom. V tim rozmjenjim momë nobelnjeszi pravo do vszetkjiho, dze nama dele nają tatczeznę. Z ne title momë pravo tak do Gduńska, jak i do Sztetena, Bartu i Ruji. Choba dosc dobetno svjodczi wo tim historejô.

Teho prava më so wodebrac nje domë. Ale są njejedni, cobe chcele go prędzi przësądzec Njemcom, anjigle Kaszebom. To możnobe vëczetac z jejich pjisanjiho, a naji szkaleją wod separatistov. Zarzucô sę nama, że choci tak vjele godomë wo Gduńsku, przëpjisivomë sobje takji do njeho prava, rovnak do jeho wodnjemczenjô sę nje zabjeromë.

Më Kaszebji sami jesmë za wubogji, kureszce noleżimë do Polskji, vjic jeji to sprava. Cze polskô diplomacejô może też mjec spokojnë i czestë sëmjenjë, że Gduńsk dziso na naji woczach vëzbivô sę

J. M.

Słovjanovje ë Kaszebji

(Postępni vątk)

To doprovadzi naszę wuvogę do naszech słovjańskjich gvoscevoscov norodnigo charakteru. Njigde norodni stvor nje beł tak rozbjiti, tak rozparzkovoni (rozproszkowany) jak Słovjanovje. Słovjanov rechujemë na 11—13 „norodov". Rożnjice zasadnjiczé są tak mołé, że njemjeckô nowuka vësena teoreją wo jednoscë vszetkjich Słovjan, tak jiżbe noleżało movjic wo szczepach i narzeczach, nji wo norodach i jęzekach. A jednak żodna jednostka etnjicznô nje je tak rozparzkovonô, njejednolitô v kulturze, religji, norodni svjadomosce etc. jak Słovjanovje. Kożdô wodrębnosc chce bëc norodem. Rożnjice kulturalné (Rusejô — Polskô) są vjikszé, njiż mjidze rożnima norodami dzejindzë (Anjelskô — Portugalejô). Grańce państvové tak njestałé, religije tak sprzeczné, zozdrosc i fałszevota tak vjelgô, a przëtim njemoc politicznô, kulturalnô v dzejach i tero tak wuderzającô, jiż zjavjiszcze sełë, jednoscë i stałoscë są vëjątkové v wobrozku dzejovim tego naszigo morza słovjańskjiho. Za to słovjańskji człovjek i kraje są jakbe njikogu jaż do dzis dnja. Njemjeckji słovo „Sklawe" (njevolnjik), chterno woznoczô Slave-Słovjon movji za tim, że z mrovjô słovjańskjiho ledztva możno beło brac jak parę z povjetrzigo. Prziczena tego njepochlebnigo stonu je v słovjańskjim charakterze, mającim kol vjelgjich zalet vnetka rovno vjelgji słabosce. Czë më Kaszebji stanovjimë vëjimk v tim względze postrzód Słovjan. Benomnjij, dobrze to nama vjadomo: pjenjactvo kaszebskji je przësłovjovim, njenavjisce wod brata do brata, njehamovoné woddovonjé sę pjicu, zgnjilstvu, njelisoscë — to v gvesni mjerze i kaszebskji, a prostactva i fąfolovałosce wu nas może vjicij, njiżle dzejindzë. Wod Czechov i także wod vjele szczepov polskjich mogle be jesmë vjele sę nawuczec. Pjerszi bo są procovjiti i trzezvi jak żodni Słovjanovje, a wutcevosc i dobroc charakteru vjele szczepov polskjich je vzorovô. Czë na to je rada? Gvesno. Charakter norodu bo je vëtvorę rozklëcigo czilże vëchovanjô na tesąclati rozcignjonigo. Anjelczicë, znoni dzis z rzetelnoscë, bele kjedes norodem złodzejskjim jak Grecë; Njemcë nobarżij njespokojnim, vanożnim norodem; dzis nomocnjij do svoji zemji przëvjązoni etc. Stądka svjąda, że nasze vade charakteru może povstałë v cządze czasu, tak jak povstałë nasze zalete? Hevoż pravje v tim provda. Że jesmë przëvjązoni do naszigo skrovka przëbrzeżnigo, do jałovech gruńtov — to z musu dzejovigo, bo naszi przodkovje belë vëpjarti z lepszech gruńtov. Przebjegłota i gnesnota Kaszebov mają svą prziczenę tesąclatni njevoli pańszczeznjani i zanjedbanjim kulturalnim. Różnorodnosc jęzekovô zôs v braku rechu, komunikaceji; starożetnosc jęzekovô v zastoju kulturalnim itd. Nabelë jesmë v cządze vjekov także dodatné strone charakteru, jak skromnota żecô i wobeczajov — przez wubostvo a konservatizm i njewufnota na procemku do cezech stanovjiłë vałe przed vënarodovjenjim. Wokoma nadpomknjonech geograficznech, dzejovech i społecznech są jesz jinszi nabote zevnętrzni noterë, sztołtejącë charakter i szczescé norodov, jak vëpodkji politiczni, vojne, katastrofe: Wone vszetkji mają taką moc sztołtejącą na jednostkji i tim samim na całosc norodu, że nje podobno jim sę wopr zec. Te nabote zevnętrzni belë dlo Słovjan v dzélu baro njekorzestni i stądka może wujemni wobroz charakteru słovjańskjigo i także baro kaszebskjigo. Czë to jednak vszetko? Hevoż nji! Są jesz nabote vevnętrzni, nje mnjij mocni, a navetk przevożający heneż ne. Vjidzelë jesmë, że mimo wujemnech stosenkov zevnętrznech njechterni Słovjanovje belno sę rożnją wod resztë, a to dodatno, jak np. Polosze. Jini jak Słovace budzą sę v svoji godzenje dzejovi, vstając po długjim leżenjim do czënu, do bëtu, do kulturë, do vjelgoscë!

A më Kaszebji?

(Postępni vątk mdze)

---

słovjanizne a germanizeje sę? Kuleż to razi dr Majkovskji narzekoł, że v czase naradov versalskjich, kjej staroł sę wo vizę do Pariża, wo mandatum ze strone Polskji, żebe mog v spravje Kaszebov v Versalu zabrac głos — a cheba won beł v nen czas nobelnjeszi v ti spravje zabjerac głos — to notejszi vojevoda pom. Łászevskji mjoł mu rzec: „Panie, przecież pan nie wygląda na Kaszubę. Kaszuba musi mieć takie łapy, takie nogi, ale nie taki jak Pan!"

Majkovskji beł jedinim, chteren be wudovodnjeł słovjańskosc Gduńska, Betova, Lęborka, Stolpa, a nje njeborok Abram, chterniho argumentem na kaszebskosc tech zem jesz nje vënarodovjonech beł rożk z tobaką. Kogoż v tim bela ręka, że Majkovskjiho v nen czas do Versalu nje puscele?

Dziso Gduńsk wodnjemczec mdze gorzij, ale zapozdzc jesz nje je. Kogoż tu vjinjic, że Gduńsk nje je przë Polsce? Nas nje — admjnistracejô polskô njech sama sebje vjini. Më vjerzele Polsce woddovająci sę ji v wopjekę. Takji naji rechunk dzisi.

Slavia Occidentalis

prof. M. Rudnjickji v spravje „Zrzeszë"

V wostatni SO XVI prof. M. Rudnjickji posvjęceł kjile stronov kritikji Zrzeszińcov i „Zrzeszë". Przëznac trzebno, że to je fachovô i starannô kritika naji i najigo cządnjika. V njejednech punktach nje meslimë i nje mdzemë przekovac, v zôs dregjich muszimë rovnak prof. R. vëvode rozvjidnjic i vskozac na dregą stronę medôlu. Z te mola też dzękujemë p. R. za kuńcové słova artikla: „Życząc wydawnictwu rozwoju, należy wyrazić postulat, aby stanowczo pozbyło się rzeczy zbędnych, a może nawet szkodliwych dla idei, którą stara się reprezentować, a i nawet (przynajmniej w słowach) realizować!"

Zacznjijmë wod momentov historecznech. Na str. 198 pjisze v., że politeka njemjeckô nje dopusca do zrzeszenjô sę Polskji z Sztet. Pom. a v sparłęczenjim sę z Vzen. Pom. przeszkodza. Provda. Le dregji moment: chtež beł zainteresirované Krzëżokov sprovadzec? Cze mjele wonji leno wojovac z Prësokami? Vëdovaje sę że nje: bo ju wod samech zocząłkov jidą v parce z książętami polskjima procemku vzeńdnemu Pomorzimu. Dzivné probe parłęczenigo: wognję i toporkę; njech Pomorzé mdze choci krzëżackji, njech zgjinje, njigle mjałobe wobstojec.

Na str. 208 autor pjisze: „Pom. Zach. broniło się przed Polską, która im przecież wynarodowieniem nie zagrażała, a uzależniali się coraz bardziej od Niemców i wreszcie zniemczyli się". Przeńdzmë krotko nen sztot czasu i chcemë sę jemu przëzdrzec. Dva raze przeszlë przez Pomorzé krolovje polskji: roz Bolesłov Chrobri, dregji Bol. Krzëvogębi. Kjejbe Polskô sparłęczonô i zvjartô pod tima vojorzami (v procemnosce do rozbjitigo Pom.) beła wosta tak mocnô i vjelgô, bełobe gvesno Pom. vcignjęté v jeji greńce. Stało sę rovnak jinakji. Polskô ju v 1157 wupokorza sę przed cisorzę i nalazła sę v tim położenjim, co Pomorzkô v 1181. Jasnim je, że tej Polskô na długji czas traci svoję sełę abstrakcijną. V Njemcach tej vjele lepji nje je — ekspanzejô jich zvarcô sę na połnjé. Le na greńcach bjiją sę nadgreńczni vładcovje. Kjej znovu zaczinô sę wodbudova Polskji — tej traci Pom. Vzen. Ale tede aktualné robji sę Pom. Sztet. Je zamiszlanô parłęga tich dvuch krajov, chterna mogłabë mjec vjalgji ë belni skutkji na vjitro. Vastovje pom. bele zgodni; ceż za teza: jich ksążę krolę v Krakovje — le dvor polskji je zazdrzani na vzenjik i połnjé; może mjele provdę i chvjilovę korzesc, kjej vëbrele Ludvika. Wod ne czasu rovnak stosenkji pol.-pom. są abo wobojętni abo i vrogji. Kogo za to vjinjic, że sę tak vszetko wułożeło, to cężko dzis rzec, ale jedno je gvesné: za mało jesz beło dodrzenjenjô politecznigo. Charakteristicznim je też i to, że vszetce notej cignęle na zopod. Robjile to Pomorzanovje, Polosze, Czesze a navetka Rusce. Vszetko zdrzało tam, skądk płëna civilizacejô i novô kultura. Każdi wod nji chcoł co mjec; ti zôs, co stamtądka przëszlë, mjele nevjikszé słovo v krôju. Vjemë też, że jęzecznô greńca v XIV i XV st. mjidze Pomorzim, Polską a Czechama beła jesz njeznacznô i że tej dopjerku zaczęła budzec sę norodnô przënależnota. Rovnak Praga njimô dzis do Varszave żalov, że ta wostatnô sę nje zczeszeła. Jinakji be beło, kjejbe jak na Pomorzim, v Czechach bele Njemce; tejbe Polskô do njich mjała żol, że sę nje spoloszelë. Na szczescé, Czechom lepjij poszło jak Pomorzanom.

Na str. 209 v. R. pjisze tak: „W dokumentach tych zapomina się o pomocy Polski, co o tyle zrozumiałe, że trzebaby było wspomnieć o zależności politycznej od Bol. Krzyw., a zatym od Polski, co niepodległemu w owym czasie Pom. Zach. niebardzo dogadzało. Niemniej jednak ten ambicyjny wzgląd zrywał tradycyjny węzeł wspólnoty pol.-pom., niewątpliwie na szkodę obu stron". Prof. R. chce, żebe Pom. łaskavo pamjętało wo najôzdach polskjich, czilże wo zależnoce wod kogos v slodnech czasach. Wuvożaję, że każderné państvo storô sę vszednjima sëlami zatrzec szlach takji przënoleżnote. Analogjov je vjele: Czeche — Polskô, Polskô — Rusejô íj. Dlo te nji możemë mjec pretensjov do sënov Vartisłôva I, Bogusłôva i Kazmjerza, że v dokumeńtach no nje vspomjinele. Dalij godaje v. R. wo tradicijnim vęzle parłęgji pol.-pom. Tu zrobjeł vasta nen som feł, co go zarzuce na str. 209 A. L. wo zadomovjonim antagonjizmje pol.-pom. Z drëstvę dvuch norodov zagves beło tak: najozde Bol. Chr. i Bol. Krzëv. vdorzivoné bęłe na Pomorzim gorzlevo i z njenavjidzenjim. I z nądka to, żebe jak nochudzi wo njech zabec, vëmazac z pamjęce. Tradicejô, drëstvo — to są sprave baro a baro vzględni.

Na str. 205 v. R. pjisze: „W „Zrzeszy" wciąż spotykają się ciepłe wspomnienia na temat dynastii książęcej na Pom. Zach. Dlatego to zastanawia, że ci dynaści byli niemczycielami Pom. Zach.". Też lepji sę nje zastanovjac! Wuvożaję, że nje są wonc cepłé le rzeczové. Są podovoné v formje spravozdanjov cze vspomnjenjov posmjertnech. Ale chto be so tam „cepłote" dopatrivoł. To, że wonji popjerele Njemcov, to ju je gôrzij. Br. Sobczak.

(postępni vątk mdze)

Dechu, v kroj lecë Veletov
Zarzekłech budzec wotrokov...

VZENJIK ARKONË

6] Tragedejô v 4 aktach — AKT PJERŠZI

DECH III:

Vcig v sebje zdrzë! V bjotkach wu svojech mjë
Vespjer. Tam szekej leno part!
Bo chebni svjat będze chcoł strëc v łiżë,
Żebe ce dobëc njigde gard
Jakji wo volnosc vstanje tu.

DECH IV:

Z Tągerë bjotkji svjodezą mu,
Żle movjisz wo chebach... Nje vjerzë njic
Godcë dzis słodkji. Bjej choc som,
Jak koże cë zgrova naj vjolgô jic.
Tejde nje zlegnjesz v chebje nom
I dokoz tvoj mocni mdze jakno klif
Na chebov ząb — vjeczno też będzesz żiv.
Bocz! Godka jak cekjer le słodechnô
V se żądło z łba znjije cë chebni mô!

DECH V:

Tu, brace, na cebje Stojignjev zdrzi
Z nad vode tu przëszed dzis Reknjicë,
Dze zległech troj vojov wo Rodni snji;
Ferkot znov' stanjicov czëc chcą!
Bjej v szlache tech vojov! V jich belnocë
Dońdzesz. Choc może też cë stną
Tvoj zgrovë kark jakno to scęle mje...
Të jednak bjej vcig belno v deje turz
I bratom tu i Tatczeznje naj służ!

DECH VI:

Jak tejde szed v bjotkji won Stojignjev,
Jak Mcevoj, jak Maszka, a kroj nasz leg
Tak të bjej! Jich modrô po latach krev
Tobje njech mocą je!
Tobje njech vjarą mdze!
Czejesz mje...? V cebje kładzę jô
To jedno, co nom jesz je jakno zbjeg
Mocni i vjeczni: p r a v o b ë c!
P r a v o m ë m o m ë s l o d ą ż ë c!
Vzbudë grez cebje njech to pchô.
Jesmë z nje, dzeje są
Z cemże njech vjidę skrzą!
Tvoja moc żevo njech je zdô
Dzis z ledę jak przode!
Njech znjeci płom slodë
Tu v sercach, tu v desze z lat noroda!
Oh, vstanje tej...

DECHE:

Zemji voj zarzekłi
Remotę z grobov, vjichjreszczov.

DECH:

I njebo rozvjidnji nom pobjegłi
Z ce najô wodżełô tu przëchoda.

DECH VII:

I nasze znov' serca nom bjełe mdą
Jele mdą czëc vjev porenkov,
I vjidni znov' Znjicze nom załuskną.
A starovni zvon
Ju zbudzi tu ston
Vszëden wo decha volni gon.
V najim żegnanjim, żegnanjim
Bjej ztądka jak vjidni mołnjovi łisk.

DECHE:

Na stołp Arkonë bjołi bjej!
Jidzë v żegnanjim, v żegnanjim.
Pomorzkji naczęcé ju dej;
Lud jeji njech z sercov sparłękji kusk.

DECH VIII:

Tu stoji przed tobą tech dzejov svjodk,
Chterne są mjeczę zrodzałi,
Vojov krëvję zôs spjisałi.
Na płacze jem belno za vojarskji,
Przez smutkji ë krzivde za bolący.
Czorni krziż rëdoł v naji kr'vji,
Dzisi to mają zabeti...
Wo zemję naj ksiżec jem merech bjotk
Svjętopeł z vojarskji gorë
Dzis drdzevji mjecz v rejnach ju zasani
I nagji le grobe z vszącd smutkję zdrzą,
Bo proche z czos sławe v njich zbeti spją,
Dze senov po wojcach lore?!

ALIKS (grobovo):

Z mje vińdze moc decha, moc gran'tovô,
Co zreszi te pola kr'vją zbredani,
Co zreszi zev grobov — mstę zrodzivô.

DECHE:

Pjerszi głos volnjë naj tu czëc!
Pjerszi z nje zbudzenjé tu czëc!

DECH IX:

Jak mołnjô të ledom tu rozvjidnjë
Na drogę do n o v i dzis A r k o n ë...

DECHE:

Naji ves żegnanjé, v njim moc
(Stoją kole nje vestrzodku dëch z krziżę. po stronach z mjeczę i ksęgą, reszta mjecze mô vecigłi nad njim)
Dostnjesz do turzenjô, v njim moc!

(Postępni vątk mdze)

Jan Patock

Cëdovnô koszëla

(Povjostkji kaszebskji, dzél II — postępni vątk)

E żnov sedzôł stori wojc prze pjecku ë czetôł gazetę. Beł jeden krol ë mjoł jedną corkę. V kożdi noce wona jednę porę botov porvała. Krol chcoł vjedzec, jak to przëszło, że botë le jedną noc trzimałë.

Głupji Mjichôłk rzek:

Tatku, pudę do krola ë mu spravę vëjasnję. Wojc mu pozvolił na daleką podróż. Przëszed do mjasta krolevskjigo ë stanął przed krolę. Ten rzek: Kożdi vjeczor dostarczę krolevjonce porę botov novëch. Położi so dzévczę spac, ë njigdze nje vëchodzi, ale reno jednak botë są podzarti. Jak to so może stac? Corka njé może abo njechce mje tego povjedzec!

Głupi rzek: Tę spravę jô zbadom, dejcë le mje czas do vjitra.

Mjichôłk woblek so cëdovną koszëlę ë vloz do jizbe, gdze krolevjonka spa. Njicht go nje vjidzoł. Położił sę za pjeck na ławę ë wuvożoł, co bë so stało. Krolevjonka zeblekła so ruchna ë położeła sę spac. Spa so spokojno do połnocë. Wobudzeła sę potemu, vstała ë wubrała v nolepszi kléd ë woblekła nové bote. Vëjęła z łożka pupę, vzęła rozgę, chterna na scanje kole łożka vjisa ë wuderzeła ję trzë raze rozgą. Stanął tede przed nją zamjast pupë pjękni krolevjicz. Ten sę wobezdrzoł na vszetkji strone ë rzek:

— Je to ju na nas czas!

— Jo — wodpovjedzało dzévczę — to je ju czas.

Wuchveca go za rękę. Wòboje veszlë do sklepu. Tam bele dvjerze wukrëtë, chtërne provadzełe podzemną drogą do kaplëcë. Dzévczę tańcovało tu z młodzeńcem tak długo, jaż porvało botë ë nogavjicë ë ji krev z nog vëprisnęła. Rzekło: mom tego tańcovanjô dosc! Vzęła krolevjicza pod rękę ë vrocelo do sepjalnji. Wuderzeło młodzeńca trzë raze rozgą, won sę zamjenjeł na pupę. Dzévczę położeło go v łożko ë samo kładło so spac.

Mjichôłk, chteren za pôrą szed ë vszetko vjidzoł, rzek do krola: Vjitro reno przińdzesz do jizbe, gdze krolevjonka spji. Dovjesz sę, czemu dzévczę v nocë nové botë podrze.

Vjeczor szed głupi znovu do krolevjonkji ë skreł sę v cëdovni koszëli za pjeckę. Vjidzoł, jak wo połnocë to dvoje tańcovało, a jak reno przëszlë ë so spac położelë. Dzévczę ë pupa. Zeblek koszëlę cëdovną ë zavołoł krola. Vëcignął pupę z łożka ë wuderził ję trzë raze rozgą. Krolevjicz stojoł zamjast pupë v jizbje, zévoł ë pitoł sę:

Je to ju czas na nas? Wobezdrzoł so na vszetkji strone ë wuzdrzoł krola ë Mjichôłka. Pôd na kolana ë dzękovoł Bogu za vëbavjenjé. Povjodoł: Mjinęło to ju pjińc lat. Tede tańcovoł jô z krolevjonką v koscele. Bog mje wukorol. Kożdi nocë jô z krolevjonką muszeł tańcovac aż nom krev z nog vëprisnęła. Vëbavjoni mjoł bëc tede, kjejbe mje chto v tim przeszkodzeł. Tere nje brëkuję vjicij v nocë tańcovac, va mje vëbavjilë.

Krol chcoł dac Mjichôłkovji krolevjonkę za bjałkę, ale won rzek:

— Krolevjonka je przeznaczonô dlo krolevjicza, a nje dlo mje gułpigo sëna gburskjigo. Njech so to dvoje żenją, mje kupce gospodarstvo v lasach kaszebskjich, a będę jô baro szczestlevi.

Krol spełnjił żeczenjé Mjichôłka.

Kuńc

„Vrëje" Fr. Tredra v 3 dzélach

wodegrani starą Partu Akademjikov Kasz. v Kartuzach dnja 14 i 15 VIII.

Plakate v jęz. kasz. i transparent na renku zapovjodałe, że Part Akad. Kasz. na férjach nje prózneje, le mesli wo svojim zadanjim v centralnim molu kaszebskji kulture. Worganę bo Koła, to zdrzadnjô i żevé słovo. To też Kaszebji karteskji z zaczekavjenjim żdale, co jima młodi v tim roku pokożą. I żdanjé jich nje woszukało. Vjeczor nen, to jeden z novjikszich i nobelnjeszich v roboce Koła.

Vjidzavjisko, chterno pjerszi roz wostało vëstavjoné, nji mjało tich valorov zdrzadnjovich, co zeszłorocznô „Hanka". Nen minjonigo roku sukces „Hankji" chcoł tego roku podobnigo efektu. „Vrëje" to dosc lozné zestavjenjé momentov wobeczajovich, podezdrzanich i v dzélu njeznonich z żëcigo Kaszebov, a mają wone za vątk vrëje (swaty, zaloty). Je to vjic tema njetelko lubotnô i vjedno novô — mjiłota ë młodosc, ale i vjesołô, chterna daje baro vjele mola na popjisanjé so dlo jinteligentnech ë przëstojnich vëkonavcov, z jakjis Koło sę skłodô.

Vjidzelë jesmë przëtim na zdrzadnji pjękni dzewuse z Kartuz; na zabavje zôs wokozało sę, że są baro wurodzevi. Koło ze svojigo zadanigo vëvjązało sę baro dobrze v tuńcach ë spjevkach, v vjesołich scenach, strojach i przeróżnich situacejach: v antraktach, v chternech bełe deklamacje, solové ë duetovi spjeve, dało farvni ë mjeli wobroz dësze kaszebskji. Dobrim zamjerzenjim beło wuczczenjé przez deklamację mjij znoni rapsodji „Hej Diduna" ducha mestra Majkovskjigo, njesmjertelno patronującigo sztece i leteraturze naji.

V vëkonanjim i zrobjenjim svojigo zadanjigo nji możeme njic mjec procem młodim aktorom. Ze

procemno njima vjikszi pochvałe, jakno: ze słabi sztekji zrobjic pjękni vjeczor. Koło mô ju belno zgrané part aktorskji i spjevockji, tradiceję i dosvjadczenié zdrzadnjové. Tim samim tvorzi nopovażnjeszą placovkę zdrzadnjovi kulture na Kaszebach. Jedno przëtim żëczenjé: be nen dejovi dorôbk dovoł nje leno roz v roku procent, ale 3—4 raze. Dregji żëczenjé mogbe mjec provdzevi Kaszeba i mjełotnjik Kaszebov, żebe nje dopuscelë navetka do njechcącigo wosmeszenigo Kaszebov. V sztece Trëdra njick takjigo provdac nje beło, zato monolog humoristiczni vstępni nje bełbe njick na tim straceł, kjejbe z tą samą povogą jakno Trëder vzął charakter ledu. Kaszeba to nje je toc tip głepka-zavalidrogji, le chitri, a choc vjedno gotovi do smjéchu, rovnak povożni tip ledzkji.

Co sę czëtô ë czeje

— Miecz Jarosławski „Zew morza", 2 dz., Varszava, Rój 1936. Temę ksążkji je budacejô Polskji nad morzim. Vëcigomë njechterné zdanja wo Kaszebach (dz. II, 95): „Alež to są Niemcy, to co było kiedyś w ich przodkach polskie, skarłowaciało do używania nielicznych słów i zniekształconych nazwisk polskich. Szczep ten nie zasilany polskością, skretyniał". — (Dz. II, 96) „Jedno tylko przytym przefasonowywaniu narodowym zachowali, mianowicie religię niby tabliczkę reklamową zawieszoną na szyi, niby metrykę na wszelki wypadek, niby etykietę lokalnej fabrykacji. Oni są Niemcami, „bloss katolisch". — (Dz. II, 97) „Polska obsypując ich tym bogactwem, zapomniała tu pozostawić swego żandarma, zamiast usuniętego Niemca. A nałóg jest nałogiem — natura, naturą, szczególnie u degeneratów. — Więc czegoż pan chce? Teroru? — Bata!, panie kochany!" Takjich „povjedzonkov" tam je vjele, a co jedno, to lepszé. Z nim batigę to vjerę nje je v porządku. Më do njego nje jesme przëzveczajoni, ale autor to vjerę jo, le że won jich kąsk za mało gves wodebroł. A z batigę to le pôdchodzi nen, co sę boji. Te słova tvoje svjodczą wo tim, że jes baro, baro małi i że ce jesz vjele kulture brekuje. Som të też nje jes, co tak meslisz, të bo jes „vox populi" tich vszetkjich. Nas jedno przëtim wuderzeło: kjej Njemcovje z naji robją Germańcov, tede vszedné gazetnjictvo polskji vrzeszczi na alarm, ale kjej të to robjisz, abo takji, co tak mesli, jak të — tej je cecho. Dze tede je cenzor? Kąsk głupi të jes, autorze, przeznoj ie sę; më ce przeboczimë i posélomë do szkołe strzedné, żebes so novożnjeszich rzeczi nawucził. Gorzij, kjej të mdzesz za stori, bo tej dlo ce, bjedoku, wostanje leno K...

— „II. Kur. Pałucki" (Pom.), Żnin, z dnja 18. VIII. tr. zamjeszczô artikjel na str. 5 „Nie masz Kaszub bez Polonii, a bez Kaszub Polski!" Redakcejô przed artiklę daje wod sebje takji vstęp: „W artykule poświęconym polityce polskiej, a w szczególności problemowi czechosłowackiemu korespondent warszawski „Temps" wyraża zdanie, że Niemcy wyzyskują sprawę sudecką dla szerzenia separatyzmu wśród ludności kaszubskiej, akcji regermanizacji mniejszości niemieckiej w Polsce. O tym jak w istocie przedstawia się sprawa kaszubska, mówi poniższy artykuł. Red".

Artikjel napjisani przez znającigo sprave kaszebskji; perznę je tam félov, ale to wuńdze. Przedstovjo nama autor dzeje ruchu kaszebskjigo wod Mrongovjusza i Cejnove do „Zrzeszë".

PRZEZER VEDAVOV

— Slavia Occidentalis, t. 16, Poznań 1937 (drek. vek. 31. V. 1938). Artikle: Zarząd I. Z. S. „Dr Friedrich Lorentz". M. Rudnicki „Imiona osobowe z Pom. Zach. (Szczec)". T. Lehr-Spławiński „Zachodnia granica językowa kaszubszczyzny w w. średnich" ij. — V dzélu kriticznim M. Rudnicki pjisze wo „Zrzeszy" na str. 190—225 i wo Lorentza „Kaschubische Grammatik na str. 225—234.

— Teka Pomorska R. III, 4, lepjińc-zélnjik 1938, Torń. Mjidze artiklami: X. K. Kantak „Spuścizna literacka po Al. Majkowskim znajdująca się w moim posiadaniu". V kronjice krotkji recenzje A. Bukovskjigo: Leon Heyke Katilina i B. Sëchta Dzévczę i mjedza.

— Dnja 16. VIII. wumar v Rużemborku (Słovacejô) X. Andrzej Hlinka, wodca Słovakov, chteren całé żëcé valczeł wo słuszné prava svego norodu. Bełe v jego roboce politiczni fele, bełe zgrzete, bełe pocignjęca — novjicij v wostatnech mjesącach jego żëcigo — chterne vëvolivałe vkoł dzevotę. Vjele beło głosov woburzenigo, kjej sztotami chcoł sę vzorovac na Henlejnje. Vjalgji je jego dorobk, Won pjerszi v czasach pôjmanjigo zapoloł wognjiszcza buntu v sercach słovackjich, wołoł wo volnotę i njepodległotę. Pravje som, bo le z grepką nobleższich mu ledzi-szolińcov atakovoł i szturmovoł bez pardinu Austro-Vęgrov. Beł człovjekę wo vjalgji szlachoce i głębokjich vortnoscach moralnech. Ve vszetkjim kjerovoł sę vseczecim — prędkji i krëvjisti, chutkji i bezpostrzedni, przëtim tczëvortni i szanovoni bez całi norod słovackji. Diplomatą nje beł, beł rovnak stanjicovim vjelgji deji, beł stanjicą, chterna przeńdze na Akropolis słovackjigo norodu.

Tłukjem Zrzeszë Kaszebskji v Kartuzach.